

ความหลากหลายของพืชและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่นตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

Biodiversity of plants and animals used for local food cooking in Na-o subdistrict, Muang district, Loei province

อิศรรัตน์ มาขันพันธ์¹
ปิยะนุช เหลืองงาม²
สุวารีย์ ศรีบุญณะ³
สุพรรณิ พุกษา⁴

บทคัดย่อ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม และอิทธิพลของวัฒนธรรมใหม่ๆ ของระบบและขบวนการผลิตอาหาร ส่งผลให้ความหลากหลายของพืชและสัตว์ที่ใช้ทำอาหารลดลง และมีพืชอาหารบางชนิดเริ่มหายากและสูญหายไป งานวิจัยเรื่องนี้จึงวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชนิดและสายพันธุ์ของพืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย เพื่อให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์พืชและสัตว์ที่ใช้ทำอาหารท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน เป็นงานวิจัยที่ต่อเนื่องจากการศึกษาความหลากหลายของอาหารพื้นบ้านตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก สํารวจ บันทึกภาพ เก็บตัวอย่างพืช

อาหารและสัตว์ที่ใช้ทำอาหารท้องถิ่น วิเคราะห์และจัดจำแนกให้เป็นหมวดหมู่ตามหลักวิชาการจัดจำแนก ตรวจสอบชนิดและการตรวจหาชื่อวิทยาศาสตร์โดยการสอบถามจากชาวบ้านในพื้นที่ที่มีความรู้ ความชำนาญ ทำให้ทราบชื่อท้องถิ่นของพืชและสัตว์ที่ใช้ทำอาหารท้องถิ่นสอบถามนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ ในการตรวจสอบรายชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชและสัตว์ โดยนำภาพถ่ายเปรียบเทียบกับเอกสารวิชาการต่างๆ และหนังสือจำแนกพรรณพืช ผลการศึกษาพบว่า พืชและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่นตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย มีพืชทั้งหมด 40 วงศ์ 75 ชนิด และสัตว์ทั้งหมด 15 วงศ์ 18 ชนิด

คำสำคัญ : อาหารท้องถิ่น, ความหลากหลาย

¹ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
² สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
³ สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
⁴ สาขาวิชาอาหารและโภชนาการ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ABSTRACT

Among the changes of economic, society, and food culture, the biodiversity of plants and animals have been reducing. Some of them rarely exist. The objective of the research was to study species and genus of plants and animals used for local food cooking at Na-o subdistrict, Muang district, Loei province. This is a part of the study on biodiversity and values of local food at Na-o subdistrict, Muang district, Loei province. Data were collected by in-depth interview,

Keyword: local food, biodiversity

survey, photographs, and sample collection for plants and animals used for the local food cooking. Those were then analyzed and classified according to the theoretical of classification. Local and scientific name of the plants and animals were confirmed by the local and professional experts. The results showed that there were 40 families 75 species for the plants and 15 families 18 species for the animals.

บทนำ

ความหลากหลายทางชีวภาพ (biological diversity หรือ biodiversity) เป็นคุณสมบัติของชุมชนสิ่งมีชีวิตที่หลากหลายในระดับพันธุกรรมหรือยีน (gene) ขึ้นไปถึงในระดับชนิด (Species) จนถึงความหลากหลายของกลุ่มสิ่งมีชีวิตเชิงนิเวศวิทยา (ecological community) สิ่งมีชีวิตทั้งหลายนี้เป็นผลพวงมาจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการตามกาลเวลาและตามสภาวะสมดุลของธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพมีความสำคัญและมีผลต่อความสมดุลของระบบนิเวศ ซึ่งบรรพชนไทยได้รับประโยชน์จากคุณค่าของความหลากหลายทางชีวภาพในด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและ ยารักษาโรค นอกจากนี้ยังมีคุณค่าต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพมากมายกระจายอยู่ตามถิ่นอาศัยของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ทั้งทางบกและทางน้ำ มีพรรณไม้และพันธุ์สัตว์ทั้งที่ศึกษาแล้วและยังไม่ได้มีการนำมาศึกษาข้อมูลกันอย่างจริงจัง (วิสุทธ์ ไปไม้, 2545 อ้างถึงใน พรพิศ ศรีโบราณ 2551)

ทรัพยากรพันธุ์พืช เป็นแหล่งปัจจัยสี่ที่สำคัญของมวลมนุษยชาติทั่วโลก มนุษย์ต้องอาศัยพืชไม่โดยทางตรงก็ทางอ้อมเพื่อใช้เป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ดังนั้นทรัพยากรพันธุ์พืชจึงมีความสำคัญมาก ทั้งด้านเกษตรกรรม ป่าไม้ อุตสาหกรรม สิ่งแวดล้อม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าที่ใดมีความหลากหลายทางทรัพยากรพันธุ์พืชก็จะมีโอกาสได้ใช้ประโยชน์มากเช่นกันประเทศไทยตั้งอยู่ใน hotspot ที่เรียกว่า “Indo-Burma”

ที่ถูกจัดอันดับให้อยู่ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพที่มีความสำคัญสูงสุด 8 อันดับแรกของโลก และเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพต่อหน่วยพื้นที่สูง มีความร่ำรวยอุดมสมบูรณ์ด้วยความหลากหลายทางชีวภาพมาแต่โบราณกาล ตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 5 สิงหาคม 2555)

บ้านนาอ้อ ตำบลนาอ้อ เมืองเลย จังหวัดเลย แต่เดิมมาที่บ้านเก่าแก่มากกว่า 400 ปี ชาวนาอ้อสืบเชื้อสายลาว “เผ่าไทลื้อ” ซึ่งอพยพมาจากหลวงพระบางและเวียงจันทน์ ชาวบ้านนาอ้อเริ่มมาตั้งถิ่นฐานในดินแดนประเทศไทยเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2236 ได้รวมตัวกันลงมติตั้งชื่อบ้านใหม่นี้ว่า “บ้านนาอ้อ” มาจนทุกวันนี้ (เทศบาลตำบลนาอ้อ, 2555) ประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายในบ้านนาอ้อ ได้แก่ ประเพณีบุญข้าวจี่ชิมข้าวแดกงา ประเพณีบุญประทายข้าวเปลือก เป็นต้น วัฒนธรรมทางด้านอาหารบ้านนาอ้อถูกขนานนามว่าเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมนาอ้อ ทั้งนี้เทศบาลตำบลนาอ้อกำหนดวิสัยทัศน์ “นาอ้อเมืองน่าอยู่ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เลิศล้ำประเพณี สุขภาพดีถ้วนหน้า การศึกษาก้าวไกล บ้านเมืองสะอาดสดใส ราษฎร์ใส่ใจพัฒนา ปวงประชาสุขยั่งยืน” โดยมีเป้าหมายการพัฒนาเมืองนาอ้อเป็นเมืองน่าอยู่ 3 ด้าน คือ สังคมน่าอยู่ เศรษฐกิจพัฒนา สิ่งแวดล้อมยั่งยืน ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นสิ่งที่ส่งเสริมทางด้านสิ่งแวดล้อมยั่งยืน

จากการสำรวจความหลากหลายของพืชสมุนไพรภูมิปัญญา

ท้องถิ่นของ เสถียร ฉันทะ (2541) พบว่า ความรู้การถ่ายทอด และการปรับตัวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยผ่าน ครอบครัว เครือญาติ และหอพื้นบ้านของชุมชนที่มีการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพรตามระบบนิเวศต่างๆ นำไปสู่การดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพพืชสมุนไพร รวมถึงอิทธิพลของปัจจัยที่ทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความหลากหลายของพืชสมุนไพรภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ อิทธิพลของวัฒนธรรมชุมชน ระบบการผลิตพื้นบ้านและระบบการแพทย์พื้นบ้านมีผลต่อการดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพร ส่วนอิทธิพลของวัฒนธรรมสมัยใหม่ ระบบการผลิตแผนใหม่ และระบบการแพทย์สมัยใหม่มีผลกระทบต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีผลต่อการลดลงของความหลากหลายของพืชสมุนไพรนอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตมีส่วนทำให้สถานการณ์การใช้ประโยชน์จากพืชอาหารของชุมชนในปัจจุบันต่างจากในอดีตส่งผลถึงการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพด้านอาหารธรรมชาติการคงอยู่ของพืชแต่ละชนิดการขยายพันธุ์และการดูแลพืชอาหารป่า (เฉลิมชนม์ บุญเกียรติสกุล, 2550: 110) รวมทั้งอิทธิพลของวัฒนธรรมใหม่ๆ ระบบการผลิตอาหารแบบใหม่ ส่งผลให้ความหลากหลายของพืชสมุนไพรลดลง ซึ่งในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาพบว่าการลดลงของพืชผักพื้นบ้าน บางชนิดเริ่มหายากและสูญหายไป (ยศ สันตสมบัติ, 2544: 66-67)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความหลากหลายของชนิดและสายพันธุ์ของพืชและสัตว์ที่ใช้ประกอบอาหารท้องถิ่น ในตำบลนาอ้อ จังหวัดเลย เพื่อขยายองค์ความรู้เดิม เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์พืชและสัตว์ที่ใช้ประกอบอาหารท้องถิ่น เพื่อให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาชนิดของพืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

เพื่อศึกษาชนิดของพืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่นบ้านนาอ้อ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อค้นหา

องค์ความรู้ทางด้านชนิดและสายพันธุ์ของพืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่นบ้านนาอ้อ

1.1 ประชุมคัดเลือกองค์ความรู้อาหารท้องถิ่นที่โดดเด่น

1.2 สัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อค้นหาองค์ความรู้ชนิดและสายพันธุ์ของพืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่นบ้านนาอ้อ

1.3 ประชุมกลุ่มผู้วิจัยเพื่อสรุปวิเคราะห์ผลที่ได้

2. สำรวจพืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารของชุมชนบ้านนาอ้อ 9 หมู่บ้าน ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

3. บันทึกภาพของพืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่นที่พบและลักษณะทางนิเวศวิทยา

4. เก็บตัวอย่างพืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่น

5. วิเคราะห์และจัดจำแนกให้เป็นหมวดหมู่ตามหลักวิชาการจัดจำแนก โดยใช้ลักษณะที่เหมือนกันใช้เป็นชนิด (Species) เดียวกัน ลักษณะที่คล้ายคลึงกันให้อยู่ในสกุล (Genus) เดียวกัน และลักษณะที่คล้ายคลึงกันให้อยู่ในระดับถัดไป ตามหน่วยของการจัดจำแนกที่สูงขึ้นไปโดยการตรวจสอบชนิดและการตรวจหาชื่อวิทยาศาสตร์ทำได้ 3 วิธี (รัชดาภรณ์ เบญจวัฒนานนท์ และคณะ, 2551: 49)

5.1 สัมภาษณ์หรือสอบถามจากชาวบ้านในพื้นที่ที่มีความรู้ความชำนาญด้านพืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารเป็นอย่างดี ทำให้ทราบชื่อท้องถิ่นของพืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่นนั้นๆ

5.2 สอบถามนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านพืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารนั้นๆ

5.3 ตรวจรายชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่นนั้นๆ โดยนำภาพถ่ายเปรียบเทียบกับเอกสารวิชาการต่างๆ

6. จัดประชุมเพื่อค้นความรู้สู่ชุมชน เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง

ผลของการวิจัย

ความหลากหลายทางชีวภาพของพืชท้องถิ่น และสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลยมีพืชทั้งหมด 40 วงศ์ 75 ชนิด ได้แก่ วงศ์ ALLIACEAE คือ กระเทียม (*Allium sativum* Linn.), วงศ์ AMARANTHACEAE

คือ ผักขม (*Amaranthus lividus* Linn. *Amaranthus gracilis* Desf.) และผักขมใหญ่ (*Amaranthus spinosus* Linn.), วงศ์ ANACARDIACEAE คือ มะกอก (*Spondias pinnata* (L.f.) Kurz), วงศ์ ARACEAE คือ ขอน (*Coloca siaesculenta* Schott.) และ ผักหนาม (*Lasiaspinosa* (L.) Thw), วงศ์ ARECACEAE (PALMAE) คือ มะพร้าว (*Cocos nucifera* Linn.), วงศ์ ASTERACEAE คือ ผักคราดหัวแหวน (*Acmella oleracea* (L.) R.K.Jansen), วงศ์ ATHYRIACEAE คือ ผักกูด (*Diplazium esculentum* (Retz.) Sw.), วงศ์ BASELLACEAE คือ ผักปลั่ง (*Basella alba* Linn.), วงศ์ BRASSICACEAE คือ กะหล่ำปลี (*Brassica oleracea* L. var. *capitata* L.) และผักกาดขาว Z(*Brassica rapa* L. cv. group Chinese cabbage), วงศ์ BROMELIACEAE คือ สับปะรด (*Ananas comosus* (L.) Merr), วงศ์ CUCURBITACEAE ได้แก่ แตงกวา (*Cucumis sativus* Linn.), น้ำเต้า (*Lagenaria siceraria* Standl.), บวบ (*Luffa cylindrica* L.), บวบลาย (*Trichosanthes anguina* Linn.), บวบเหลี่ยม (*Luffa acutangula* Roxb.), ตำลึง (*Coccinia grandis* (L.) Voigt.) และฟักทอง (*Cucurbitamoschata* Decne. *Cucurbitapepo* Linn. Var. *peop*), วงศ์ CAESALPINIOIDEAE คือ มะขาม (*Tamarindus indica* Linn.), วงศ์ CAPPARIDACEAE คือ ผักเสี้ยน (*Cleome gynandra* L.), วงศ์ CONVULVACEAE คือ ผักบุ้ง (*Ipomoea aquatic* Forssk.), วงศ์ CRUCIFERAE คือ กวางตุ้ง (*Brassica chinensis* L. var. *parachinensis*), วงศ์ CUCURBITACEAE คือ มะระขี้นก (*Momordica charantia* L.), วงศ์ FABACEAE คือ ถั่วพู (*Psophocarpus tetragonolobus* (L.) DC) และถั่วพิกยาว (*Vigna unguiculata* (L.) Walp. Subsp. *Sesquipedalis* (L.) Verdc.), วงศ์ GRAMINAE คือ ข้าวเหนียว (*Oryza sativa* Linn) และตะไคร้ (*Cymbopogon citratus* (DC.) Stapf.) วงศ์ GUTTIFERAE คือ ผักต้ว (*Gratoxylum formosum* (Jack) Dyer ssp. *pruniflorum* (kurz.) Gogelin), วงศ์ IRIDACEAE คือ หอมแดง (*Eleutherine americana* Merr.), วงศ์ LABIATAE คือ แมงลัก (*Ocimum basilicum* Linn. Forma *citratum* Back), วงศ์ LIMNOCHARITACEAE คือ ตาลปัตรฤๅษี (*Limnocharis flava* Buch.), วงศ์ LEGUMINOSAE ได้แก่ ชีเหล็ก (*Cassia siamea* Lemk.), ชะอม (*Acacia pennata* (L.) Willd.), ถั่วแดง (*Phasecolus vulgaris* L.), ถั่วแปบ (*Lablab purpureus* (L.) Sweet), ถั่วเหลือง (*Glycine max* (L.) Merr.), ผักเสี้ยว (*Bauhinia purpurea* L.), ส้มปอน (*Acacia concinna* (Willd.)

DC.), ัญชัน (*Clitoria ternatea* Linn.), วงศ์ MENISPERMACEAE คือ ย่านาง (*Tiliacora triandra* (Colebr.) Diels), วงศ์ MORINGACEAE คือ มะรุม (*Moringa oleifera* Lam.), วงศ์ OPILIACEAE คือ ผักหวานป่า (*Melientha suavis* Pierre), วงศ์ OXALIDACEAE คือ มะเฟือง (*Averrhoa carambola* L.), วงศ์ PIPERACEAE คือ ชะพลู (*Piper sarmentosum* Roxb. Ex Hunter) และพริกไทย (*Piper nigrum* Linn.), วงศ์ PEDALIACEAE คือ งาขาว (*Sesamum indicum* L.) และงาดำ (*Sesamum orientale* L.), วงศ์ POACEAE คือ ข้าวโพดข้าวเหนียว (*Zea mays ceratina*), หน่อไม้ไผ่ตง (*Dendrocalamus asper*) และหน่อไม้ไร่ (*Gigantochloa albociliata* (Munro) Munro), วงศ์ POLYGONACEAE คือ ผักแพรว (*Polygonum-odoratum* Lour.), วงศ์ PONTEDERIACEAE คือ ผักลิ้นเขียด (*Monochoria vaginalis* Presl var. *plantagineasolms*), วงศ์ RUTACEAE ได้แก่ มะกรูด (*Citrus hystrix* DC.), มะตูมมาเล (*Aegle marmelos* L.) และ มะนาว (*Citrus aurantifolia* (Christ&Panz) Swing), วงศ์ RUBIACEAE คือ ส้มกบ (*Hymenodictyon excelsum* Wall.), วงศ์ SALANACEAE คือ มะเขือพวง (*Salanum torvum* Sw.), วงศ์ SALICACEAE คือ ตะขบป่า (*Flacourtia indica* (Burm.f.) Merr.), วงศ์ SOLANACEAE ได้แก่ พริกชี้ฟ้า (*Capicum annum* Linn. Var. *acuminatum* Fingerh.), มะเขือ (*Solanum aculeatissimum*- Jacq.), มะเขือเทศ (*Lycopersicum esculentum* Mill), มะเขือเปราะ (*Solanum aculeatissimum* Jacq.), มะเขือขม (*Solanum stramonifolium* Jacq.), มะแว้ง (*Solanum indicum* Linn.), วงศ์ UMBELLIFERAE ได้แก่ บัวบก (*Centella asiatica* (Linn.) Urban.), ผักชีลาว (*Anethum graveolens* L.), ผักชี (*Coriandrum sativum* Linn.), ผักสะแงะ (*Coriandrum* spp.) และผักชีฝรั่ง (*Eryngium foetidum* L.), วงศ์ WABACEAE คือ กระถิน (*Leucaean leucocephala* (Lam.)), วงศ์ ZINGIBERACEAE ได้แก่ ข่า (*Apinia Galanga* (Gaertn.) B.L.Burt), ขิง (*Zingiber officinalis* Rosc.) และ กระวาน (*Amomum krervanh* Pierre)

ความหลากหลายของสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่ามีสัตว์ทั้งหมด 15 วงศ์ 18 ชนิด โดยจำแนกตามวงศ์ที่พบ ดังนี้ วงศ์ RANIDAE คือ กบ (*Hoplobatrachus rugulosus*) และเขียด (*Ferjervaya limnocharis*), วงศ์ PHASIANIDAE คือ ไก่บ้าน (*Gallus*

gallus (Linnaeus)), วงศ์ BOVIDAE คือ กระบือ (Bubalus bubalis (Linnaeus)) และวัว (Bos- javanicus (D'Alton)), วงศ์ CYPRINIDAE คือ ปลาขาว (Henicorhynchus siamensis) และปลาช่อน (Channa striata (Bloch)), วงศ์ CLARIIDAE คือ ปลาตุ๊ก (Clarias batrachus (Linnaeus)), วงศ์ SCOMBRIDAE ปลาทุบ (Rastrelliger brachysoma (Bleeker)), วงศ์ PARATHELPHUSIDAE คือ ปูนา (Esanthelphusa spp.), วงศ์ CICHLIDAE ปลานิล (Oreochromis niloticus), วงศ์ ANABANTIDAE คือ ปลาหมอ (Anabas testudineus), วงศ์ XIPHOSURIDAE คือ แมงดา (Carcinoscorpius- rotundicauda), วงศ์ VIVIPARIDAE คือ หอยขม (Filopaludina sumatrensis (Dunker, 1852)), วงศ์ AMPULLARIDAE คือ หอยโข่ง (Pilag racilis (Lea, 1856)), วงศ์ VENERIDAE คือ หอยกระปุก (Katelysia hiantina (Lamarck, 1818)), วงศ์ SUIDAE คือ หมูป่า (Sus scrofa Linnaeus), วงศ์ MICROHYLIDAE คือ อิ้งอ่าง (Kaloula pulchra Gray)

อภิปรายผล

การศึกษาความหลากหลายของพืชอาหารที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่ามีพืชอาหาร 40 วงศ์ 75 ชนิด จะเห็นได้ว่าการประกอบอาหารท้องถิ่นมีความหลากหลายทรัพยากรที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหารชนิดและสายพันธุ์ของพืชอาหาร เช่นเดียวกับการศึกษาของ สุริยาอุ้นเดช (2552) ได้สำรวจความหลากหลายและการใช้ประโยชน์พืชท้องถิ่นบริเวณสวนบ้านของชุมชนอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา พบว่าพืชท้องถิ่นที่ปลูกในพื้นที่สวนบ้านของทั้งสองหมู่บ้านมีจำนวน 74 วงศ์ 169 สกุล 198 ชนิด แบ่งเป็นพืชอาหาร 126 ชนิด สมุนไพร 32 ชนิด พืชประดับ 46 ชนิด พืชใช้เนื้อไม้ 10 ชนิด และพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ 24 ชนิดมุกดา บรรณบุบผา (2551) พบว่าความหลากหลายของพืชอาหารที่มีลำต้นใต้ดินในพื้นที่ป่าเขื่อนสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีพบพืชอาหารที่มีลำต้นใต้ดินจำนวน 7 ชนิด จำแนกได้ 2 วงศ์ คือ วงศ์ DIOSCOREACEAE IOSCOREACEAE โดยพบพืชที่จัดอยู่ในวงศ์นี้จำนวน 4 ชนิด และวงศ์ ARACEAE พืช 2 ชนิด การศึกษาของพรพิศ ศรีโบราณ (2551) ที่ได้ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของพืชวงศ์ขิงในภูวังงาม จังหวัดอุดรธานี เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีพบพืชจำนวน 21 ชนิด และสิ่งมีชีวิตที่พบในระบบนิเวศของพืชวงศ์ขิง

ได้แก่ สัตว์ 10 ชนิด และพืช 12 วงศ์ 20 ชนิดอุทยานฯ ทองบุญเกื้อ (2551) พบว่าความหลากหลายและการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรในวนอุทยานถ้ำเพชร - ถ้ำทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ สำนักบริการพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 (นครสวรรค์) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชได้ศึกษาเกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่ใช้ชื่อพื้นเมืองส่วนที่ใช้ทำยา รวมทั้งสรรพคุณ วิธีการใช้เก็บตัวอย่างพืชสมุนไพร พบว่าการตรวจสอบและการเปรียบเทียบตัวอย่างที่หอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรุงเทพมหานครรวบรวมพันธุ์ไม้สมุนไพรได้ทั้งหมด 263 ชนิดเฉลิมชนม์ บุญเกียรติสกุล (2550: 110) ที่พบว่าการนำพืชอาหารป่าเพื่อประกอบอาหารและสรรพคุณของพืชอาหารป่าแต่ละชนิด การเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านปางมะโอ จังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับป่าเมืองของชาวบ้าน จังหวัดเชียงใหม่ มีส่วนทำให้สถานการณ์การใช้ประโยชน์จากพืชอาหารของชุมชนในปัจจุบันต่างจากในอดีต ส่งผลถึงการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพด้านอาหารธรรมชาติในป่าเมือง วรรณญา จีระวิบูลวรรณ (2543 อ้างถึงใน พรพิศ ศรีโบราณ 2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยและพบว่าความหลากหลายทางชีวภาพของพืชที่เป็นอาหารซึ่งคนไทยท้องถิ่นบริโภคในชีวิตประจำวัน 168 ชนิด ส่วนหนึ่งเป็นอาหารที่เก็บได้ตามธรรมชาติ และส่วนหนึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจ พืชสมุนไพร 223 ชนิด สำหรับด้านอนุกรมวิธานและนิเวศวิทยาพบพืชอาหารและพืชสมุนไพร 27 อันดับ 58 วงศ์ 142 ชนิด การบริโภคพืชในท้องถิ่นยังคงปฏิบัติสืบเนื่องกันมา และสุภาวรรณ วงศ์คำจันทร์ (2549) ทำการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของพืชในเขาแม่กระทุ้ อำเภอแม่จางค์ จังหวัดนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ พบว่าเขาแม่กระทุ้มีพรรณพืชสูงกว่าหน่วยพิทักษ์ป่าแม่เฒ่า อุทยานแห่งชาติแม่จางค์ (ซึ่งอยู่ห่างออกไปประมาณ 12 กิโลเมตร) จากพืชทั้งหมด 90 ชนิดมีการนำไปใช้เป็นสมุนไพร 47 ชนิด 39 ชนิดใช้เป็นอาหาร 5 ชนิด ในการทำอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบสัตว์ที่ใช้ในการประกอบอาหารท้องถิ่น 15 วงศ์ 18 ชนิดเท่านั้น จากการสำรวจการทำอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย ใช้พืชท้องถิ่นเป็นส่วนประกอบในการทำอาหารท้องถิ่นมากกว่าสัตว์ และสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่น เป็นสัตว์ที่ทำได้จากท้องถิ่นและสัตว์ที่มีขายตามท้องตลาดทั่วไป

การศึกษาความหลากหลายของชนิดและสายพันธุ์ของพืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง

จังหวัดเลย ครั้งนี้ช่วยขยายองค์ความรู้เดิม และเป็นการอนุรักษ์พืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่นเกิดความตระหนักในการ อนุรักษ์พืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่น เพื่อให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

สรุปผล (Conclusion)

การศึกษาความหลากหลายของพืชอาหารที่ใช้ในการประกอบอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก สืบค้นบันทึกภาพ เก็บตัวอย่างพืชอาหารและสัตว์ที่ใช้ทำอาหารท้องถิ่น วิเคราะห์และจัดจำแนกให้เป็นหมวดหมู่ตามหลักวิชาการ จัดจำแนก ตรวจสอบชนิดและการตรวจหาชื่อวิทยาศาสตร์โดยการสอบถามจากชาวบ้านในพื้นที่ที่มีความรู้ความชำนาญ ทำให้ทราบชื่อท้องถิ่นของพืชและสัตว์ที่ใช้ทำอาหารท้องถิ่นสอบถามนัก

วิชาการและผู้เชี่ยวชาญ ในการตรวจสอบรายชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชและสัตว์ โดยนำภาพถ่ายเปรียบเทียบกับเอกสารวิชาการต่างๆ และหนังสือจำแนกพรรณพืช ผลการศึกษาพบว่า พืชและสัตว์ที่ใช้ในการทำอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย มีพืชทั้งหมด 40 วงศ์ 75 ชนิด และสัตว์ทั้งหมด 15 วงศ์ 18 ชนิด

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

7.1 ควรวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้การอนุรักษ์ความหลากหลายของพืชและสัตว์ในการทำอาหารท้องถิ่น เพื่อให้ได้รูปแบบการอนุรักษ์ที่เหมาะสม

7.2 ควรวิจัยและพัฒนาในแต่ละชุมชนเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ความหลากหลายของพืชและสัตว์ในการทำอาหารท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- จิราภรณ์ คชเสนี. (2537). **หลักนิเวศวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจังหวัดเลย. (2553).
- ข้อมูลเศรษฐกิจและสังคมจังหวัดเลย. ค้นเมื่อ 18 กันยายน 2553, จาก <http://www.loei.go.th/infor.htm>
- เฉลิมชนม์ บุญเกียรติสกุล. (2550). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารธรรมชาติในป่าเมี่ยง:กรณีศึกษาบ้านปางมะโอ ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เทศบาลตำบลนาอ้อ. (2554). **รายงานแผนพัฒนาสามปี ปี พ.ศ. 2554-2556**. เทศบาลตำบลนาอ้อ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย.
- เทศบาลตำบลนาอ้อ. (2555). **สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน ตำบลนาอ้อ จังหวัดเลย**. ข้อมูลค้นเมื่อ 27 มกราคม 2555, จาก <http://tessabanna-o.com>.
- พรพิศ ศรีโบราณ. (2551). **การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของพืชวงศ์ขิงในภูวังงาม จังหวัดอุดรธานี เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น**. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- มุกดา บรรณบุบผา. (2551). **ความหลากหลายของพืชอาหารที่มีลำต้นใต้ดินในพื้นที่ป่าเขื่อนสิรินธรจังหวัดอุบลราชธานี**. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ยุทธนา ทองบุญเกื้อ. (2551). **ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรในวนอุทยานถ้ำเพชรถ้ำทอง อำเภอศาลี จังหวัดนครสวรรค์**. สำนักบริการพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 (นครสวรรค์) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช.
- ยศ สันตสมบัติ. (2544). **ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน**. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.
- รัชดาภรณ์ เบญจวัฒน์นันท์. (2551). **การศึกษาการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของเห็ดและแนวทางการพัฒนาการจำแนกเห็ดมีพิษอย่างบูรณาการ กรณีศึกษา: ตำบลท่าลี่ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย**
- วิวัฒน์ คติธรรมนิติย์, บรรณาธิการ. (2537). **ความหลากหลายทางชีวภาพกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- วิสุทธิ ใบไม้. (2538). **สถานภาพความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุวารี ศรีปุ่น. (2543). **การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุภาวรรณ วงศ์คำจันทร์. (2549). **การสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของพืชในเขาแม่กระทุ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดนครสวรรค์**. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- เสถียร ฉันทะ. (2541). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพพืชสมุนไพร: กรณีศึกษาในวิถีชุมชนไทลื้อจังหวัดเชียงราย**. สาขาวิชาการจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). **ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21: สหราชอาณาจักร**. กรุงเทพมหานคร: องค์การค่าครูสภา.
- สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม.(ม.ป.ป.). **ความหลากหลายทางชีวภาพ เอกสารเผยแพร่สำหรับนักเรียน**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อินทิเกรตเต็ด โปรโมชันเทคโนโลยี จำกัด.
- สุริยาอุ้นเดช(2552). **ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์พืชท้องถิ่นบริเวณสวนบ้านของชุมชนอำเภอลำน้ำเคียว จังหวัดนครราชสีมา**. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

